

quam essent, dilexit secundum propositum communicandi eis suam bonitatem; ita etiam dicitur Deus homines dilexisse, secundum propositum communicandi, vel concedendi hominibus suam visionem: ex qua dilectione Filium dedit. Sed per mortem Filii dilexit eos, quasi actualiter ad visionem sui admittens, remoto impedimento quod eos à visione Dei impediabat.

Ad tertium dicendum, quod ex parte illorum qui occiderunt Christum, non fuit aliquid quod misericordiam provocaret, sed magis iram; sed ex parte Christi, qui pro nobis mortem sustinuit, fuit immensa charitas, quæ fecit passionem ex parte patientis Deo acceptam: & sic per ipsam sumus reconciliati.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod in medio est duo considerare, scilicet rationem quare dicatur medium, & actum medii. Dicitur autem aliquid medium ex hoc quod est inter extrema. Actus autem medii est extrema conjungere. Mediator igitur dicitur aliquis ex hoc quod actum medii exercet conjungendo disjunctos. Non potest autem actum medii exercere nisi aliquo modo natura medii in ipso inveniatur, ut scilicet sit inter extrema. Esse autem inter extrema convenit quantum ad duo; scilicet quantum ad hoc quod medium participat utrumque extremorum; & secundum ordinem, in quantum est sub primo, & supra ultimum: & hoc exigitur ad rationem medii proprie dicti: quia medium dicitur secundum respectum ad primum, & ultimum, quæ ordinem dicunt. Christo autem secundum humanam naturam hæc tria conveniunt. Ipse enim secundum humanam naturam pro hominibus satisfaciens, homines Deo conjunxit: ipse etiam ab utroque extremorum aliquid participat, in quantum homo; à Deo quidem beatitudinem, ab hominibus autem infirmitatem: ipse etiam in quantum homo, supra homines fuit per plenitudinem gratiarum, & unionem, & infra Deum propter naturam creatam assumptam. Et ideo, proprie loquendo, ratione humanæ naturæ est mediator. Ratione autem compositæ personæ potest etiam dici mediator quantum ad duas dictarum conditionum, scilicet in quantum conjunxit homines Deo, & in quantum utrique extremorum communicat in natura plenarie, non participative; sed tertia conditio deficit, quia secundum personam non fuit minor Patre. Sed quantum ad divinam naturam nullo modo competit sibi ratio mediatoris: quia secundum divinam naturam, neque est inter extrema participative, neque secundum ordinem, neque iterum conjungit ut causa proxima, sed ut causa prima, ut dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod humana natura, prout est in Christo, non est extremum, quia ipsa non eget reconciliatione, cum in ipsa peccatum non sit.

Ad secundum patet solutio per id quod dictum est.

Ad tertium dicendum, quod quamvis nos Deo conjungere non potuisset, nisi Deus fuisset, quia humana natura ex divina sibi conjuncta in persona majorem efficaciam habebat; tamen satisfactionem, qua Deo reconciliati, & conjuncti sumus, non exhibuit nisi per humanam naturam: & ideo secundum ipsam est proxima causa conjunctionis.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod quantum ad hanc reconciliationem qua humana natura reconciliata est Deo, solus Christus est mediator: quia in ipso solo est reperire conditiones mediatoris prædictas.

Ad primum ergo dicendum, quod Spiritus Sanctus quamvis jungat sicut causa prima, non tamen est medium inter extrema, nec conjungens proximum: & ideo non est, proprie loquendo, mediator.

Ad secundum dicendum, quod dæmones communicant cum Deo in immortalitate, nobiscum autem in miseris: unde ad hoc se medios interponunt ut nos ad immortalitatem, & æternam miseriam adducant; & hoc faciunt, à Deo nos sejungendo, & non conjungendo. Et quia recedendo ab uno primo invenitur multitudo; ideo ipsi non sunt unus, sed plures medii, non mediatores, sed separatores. Christus autem cum Deo habuit communem beatitudinem, nobiscum autem mortalitatem: & ideo ad beatitudinem nos ducit æternam, mortalitatem quam habuit ad tempus consumpta: & hoc est quod dicit Augustinus IX. de Civ. Dei.

Ad tertium dicendum, quod Angeli sunt beati, & immortales: unde non conveniunt nobiscum in hoc quod à nobis amovendum est per actum mediatoris: non enim ad hoc datur mediator, ut faciat nos non esse creaturas. Et ideo quamvis conveniant nobiscum in hoc quod sunt creaturæ, non tamen competit eis ratio mediatoris.

Ad quartum dicendum, quod illud quod Angeli nobis à Deo deferunt, quasi medii inter nos & Deum, non est hoc per quod Deo conjungimur: quia gratia non est nobis ab Angelis, nec satisfactio; sed illa transfusio conjunctionem præsupponit, vel eam preparat: & ideo ipsi non sunt mediatores, sed eorum officium sequitur, vel disponit ad officium mediatoris; & ideo ipsi sunt ministri mediatoris.

Ad quintum dicendum, quod aliquis sanctorum non potest esse mediator, conjungens totam humanam naturam Deo, quamvis unam specialem personam Deo possit conjungere: non quidem merendo ei gratiam ex condigno, sicut Christus fecit, sed ex congruo tantum, inducendo ad bonum.

EXPOSITIO TEXTUS.

Morte quippe sua uno verissimo sacrificio quid quid culparum erat... Christus extinxit. Hic est tertius modus quo per passionem à peccatis liberamur: duo enim prius positi pertinent ad efficientiam justificationis ex parte nostra; hic autem pertinet ad sufficientiam ex parte sua: quia sua satisfactio fuit sicut quoddam sacrificium ad delendum omnia peccata, quantum in se est, sufficiens.

Culparum chyrographa. Chyrographum dicitur à chyros, quod est manus, & graphos, quod est scriptura; quasi manualis scriptura, quæ memoriam debitorum facit, & obligationem ad solvendum. Dicuntur autem chyrographa nostrorum peccatorum per mortem Christi delecta, in quantum memoria nostrorum delictorum amota est, secundum quod Deus eorum non recordatur ad puniendum, vel in quantum obligatio pœnæ, sive reatus amotus est.

In baptismo penitus laxatur. Contra. Requiritur gemitus interior. Dicendum, quod non requiritur in quan-

quantum est pœna; sed in quantum consequitur ex displicentia veteris vitæ; cujus si non pœniteat, non potest novam vitam inchoare, sed victus abscedit.

Implevit illa sacramenta. Sacramentum hic dicitur, non sacrum signum, sicut baptismus, & hujusmodi, sed sacrum secretum, sicut passio, incarnatio, & hujusmodi.

Si ergo Christus secundum vos, o heretici, unam

tantum habet naturam, unde medius erit? Hæc sunt verba (1) Vigilli, qui ponit Christum mediatorem ratione personæ compositæ, ut dictum est. Possumus tamen dicere, quod si haberet humanam naturam tantum, secundum illam non esset sufficiens mediator: quia non haberet unde satisfaceret pro tota natura humana, sicut nec alii qui sunt puri homines.

DISTINCTIO XX.

Quod alio modo potuit liberare hominem, & quare potius isto.

SI vero quæritur, utrum alio modo posset Deus hominem liberare quam per mortem Christi; dicimus, & alium modum fuisse possibilem Deo, cujus potestati cuncta subjacent, sed nostræ miseræ sanandæ convenientiorem modum alium non fuisse, nec esse (2) oportuisse. Quid enim mentes nostras tantum erigit; & ab immortalitatis desperatione liberat, quam quod tanti nos fecit Deus ut Dei Filium immutabiliter bonus, in se manens quod erat, & à nobis accipiens quod non erat, dignatus est nostrum inire consortium, ut mala nostra moriendo perferret? Est & alia ratio, quare isto potius modo quam alio liberare voluit: quia sic justitia superatur diabolus, non potentia. Et quomodo id factum sit, explicabo ut poterō. Quadam justitia Dei in potestatem diaboli traditum est genus humanum, peccato primi hominis in omnes originaliter transeunte, & illius debito omnes obligant. Unde omnes homines ab origine sunt sub principe diabolo: unde Apostolus Ephes. iv. 3., Erasmus natura filii iræ: " natura scilicet ut est depravata peccato, non ut est recta creata ab initio. Modus autem ille quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tamquam Deus hoc fecerit, aut fieri jusserit; sed quod tantum permisit, juste tamen. Illo enim deserente peccantem, peccati auctor illico invasit. Non tamen Deus continuit in ira sua miserationes suas, nec hominem à lege suæ potestatis emisit, cum in diaboli potestate esse permisit: quia nec diabolus à potestate Dei est alienus, sicut nec à bonitate. Nam qualicumque vita diabolus, vel homo non subsisteret, nisi per eum qui vivificat omnia. Non ergo Deus hominem deseruit, ut non se illi exhiberet Deum, sed inter mala pœnalia etiam malis multa præstitit bona. Et tandem hominem quem commissio peccatorum diabolo subdidit, remissio peccatorum per sanguinem Christi data, à diabolo eruit; ut sic justitia vinceret diabolus, non potentia.

Qua justitia sit victus diabolus.

SED qua justitia? Jesu Christi. Et quomodo victus est ea? Quia in eo nihil dignum morte inveniens, occidit eum tamen. Et utique justum est ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes quem sine ullo debito occidit. Ideo autem potentia vincere noluit, quia diabolus vitio perversitatis suæ, amator est potentæ, & desertor, oppugnatoremque justitiæ, in quo homines eum magis imitantur, qui neglecta, vel etiam perosa justitia, potentæ magis student, ejusque adeptione lætantur, vel cupiditate inflammantur. Ideoque placuit Deo ut non potentia, sed justitia vincens, hominem erueret, in quo homo eum imitari disceret. Post vero in resurrectione secuta est potentia, quia revixit mortuus, numquam postea moriturus. Sed nonne jure æquissimo vinceretur diabolus, si potentia tantum Christus cum illo agere voluisset? Utiq. Sed postposuit Christus quod potuit, ut prius ageret quod oportuit. Justitia ergo humilitatis hominem liberavit, quem sola potentia æquissime liberare potuit.

De causa inter Deum, & hominem, & diabolum.

SI enim tres illi in causam venirent, scilicet Deus, homo, & diabolus; diabolus, & homo quid adversus Deum dicerent, non haberent. Diabolus enim de injuria Dei convinceretur: quia servum ejus, scilicet hominem, & fraudulenter abduxit, & violenter tenuit. Homo etiam injuriosus Deo convinceretur: quia præcepta ejus contempsit, & se alieno domino mancipavit. De hominis injuria etiam convinceretur diabolus: quia illum & prius fallaci promissione decepit, & post mala inferendo læsit. Injuste igitur diabolus, quantum ad se, hominem tenebat; sed homo juste tenebatur: quia diabolus numquam meruit habere potestatem super hominem; sed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. Si igitur Deus, qui utrique præerat, potentia hominem liberare vellet, sola jussionis virtute hominem poterat rectissime liberare; sed ob causam præmissam justitia humilitatis uti voluit, qui dum in carne mortali crucifixus est, justificati sumus, idest per remissionem peccatorum eruti de potestate diaboli: & ita à Christo justitia diabolus victus est, non potentia. Quomodo autem in ejus sanguine nobis peccata sint dimissa, supra expositum est.

De traditione Christi, quæ dicitur facta à Patre, à Filio, à Juda, & à Judæis.

Christus ergo est sacerdos, idemque hostia, & pretium nostræ reconciliationis, qui se in ara crucis non diabolo, sed Deo Trinitati obtulit, pro omnibus quantum ad pretii sufficientiam, sed pro electis tantum quantum ad efficientiam: quia prædestinatis tantum salutem effecit. De quo etiam legitur, quod

In III. Sent. Tom. III.

(1) Martyris, & Episcopi Tridentini Lib. V. contra Eutychen. Al. perperam Vigilanti. (2) Forte potuisse.

sit traditus à Patre, & quod seipsum tradidit, & quod Judas tradidit eum, & Judæi. Ipse se tradidit, quia sponte ad passionem accessit: & Pater eum tradidit, quia voluntate Patris, immo totius Trinitatis, passus est: Judas tradidit prodendo, & Judæi instigando. Et fuit actus Judæ, & Judæorum malus; & actus Christi, vel Patris bonus. Opus Christi, & Patris bonum, quia bona Patris, & Filii voluntas; & malum fuit opus Judæ, & Judæorum, quia mala fuit intentio. Diversa fuerunt ibi facta, sive opera, idest diversi actus; & una res, sive factum, scilicet passio ipsa. Ideoque doctores aliquando uniant in facto illo Patrem, Filium, Judam, & Judæos; aliquando disjungunt. Respicientes enim ad passionem, unum opus illorum dicunt; attendentes intentiones, & actus, facta diversa discernunt. Unde Augustinus (a) tract. vii. Facta est, inquit, traditio à Patre, facta est traditio à Filio, facta est traditio à Juda. Una res facta est. Quid ergo discernit inter eos? Quia hoc Pater, & Filius in charitate, & ex charitate; Judas vero, in proditione. Videtis, quia non quid faciat homo, sed qua voluntate, considerandum est. In eodem facto, invenimus Deum (3) quo Judam; Deum benedicimus, Judam detestamur. Quia cogitavit Deus salutem nostram, (4) Judas cogitavit pretium quo vendidit Dominum, Filius pretium quod dedit pro nobis. Diversa ergo intentio diversa facta facit, cum tamen sit una res ex diversis. (5) Ecce unam dicit rem ibi fuisse, & diversa facta: quia ibi una fuit passio, sed diversi actus: & actus quidem Judæ, ac Judæorum mali, quibus operati sunt Christi passionem, quæ bonum est, & opus Dei est.

Quod Christi passio dicitur opus Dei, & Judæorum, & quomodo.

Passio ergo Christi & opus Judæorum dicitur, quia ex actibus eorum provenit; & opus Dei, quia eo auctore, idest eo volente, (6) fuit. Unde Augustinus (Lib. de unitate Trin. ad Opratum cap. xiv.) Nemo aufert animam Christi ab eo: quia potestatem habet ponendi eam, & sumendi. Ecce habes auctorem operis. Poner animam: ecce habes opus auctoris. Et ut generaliter concludam, quoties in carne Christus aliquid patitur, opus auctoris est. Quia (7) enim sua voluntate, non alio cogente perpetravit, ipse auctor est operis.

Si Judæi sunt ibi operati bonum.

Cum autem passio Christi opus Dei sit, & ideo bonum est, eademque operati sint Judas, & Judæi, queritur, an concedendum sit eos operatos ibi esse bonum. Hic distinguendum est. Potest enim dici, quod operati sunt bonum, quia ex actibus eorum provenit bonum, idest passio Christi: & iterum quod operati non sint bonum, sed malum, quia actio eorum non fuit bona, sed mala.

DIVISIO TEXTUS.

Postquam determinavit Magister quomodo per passionem Christi liberamur à malis, hic determinat de causis passionis. Dividitur autem in duas partes. Primo assignat passionis congruentiam causam; secundo determinat de causa ipsius efficiente, ibi: *Christus ergo est sacerdos, idemque hostia, & pretium nostræ reconciliationis.* Prima in duas. In prima assignat causam congruentiam ex utilitate nostra; in secunda ex decencia justitiæ ipsius, ibi: *Est & alia ratio.* Et circa hoc tria facit. Primo assignat congruentiam passionis ex justitia Dei. Secundo prosequitur justitiæ ordinem, ibi: *Sed qua justitia? Jesu Christi.* Tertio ostendit quod, etiam isto ordine præmissis, nulli injuria fieret; ut sic justitiæ processus commendabilior appareat, inquantum non fuit necessarius, ibi: *Si enim tres illi in causam venissent, scilicet Deus, diabolus, & homo; diabolus, & homo quid adversus Deum dicerent non haberent.* Christus ergo est Sacerdos, idemque hostia, & pretium nostræ reconciliationis. Hic determinat de causa efficiente passionis: & primo quantum ad ipsam operationem causæ efficientis; secundo quantum ad opus operatum, ibi: *Passio ergo Christi & opus dicitur Judæorum, & opus Dei.* Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo opus operatum ex diversis causis processit: secundo inquirat, utrum ipsum opus operatum sit licitum, vel malum, ibi: *Cum autem passio Christi opus Dei sit, & ideo bonum est, eademque operati sint Judas, & Judæi;*

(3) Nicolai Deum Patrem, quo Judam: Deum Patrem benedicimus &c. (4) Idem Nicolai addit qua redempti sumus. (5) In Magistri textu additur intentionibus. Nicolai: Diversa ergo intentio diversa facta fecit. Cum tamen sit una res, ex diversis eam intentionibus discernimus. (6) Nicolai facta fuit. (7) Nicolai vero. Ex Edit. P. Nicol. (a) Super nimirum I. Joan. iv. 9. In hoc apparuit charitas Dei &c. ubi plenius quam hic hæc prosequitur, ut tract. vii. videre est, qui prius indistincte indicabatur.

queritur, an concedendum sit eos operatos ibi esse bonum.

QUÆSTIO I.

Hic queruntur quinque. Primo. De reparabilitate humanæ naturæ. Secundo. An alius quam Christus potuit satisfacere pro humana natura. Tertio. Utrum satisfactio convenienter facta sit per Christi passionem. Quarto. Utrum potuit humanum genus alio modo liberari. Quinto. De passione Christi per comparisonem ad causam efficientem.

ARTICULUS I.

Utrum humana natura fuerit reparanda.

III. P. quest. XLVIII. art. 2.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod humana natura non fuerit reparanda. Peccatum enim hominis non fuit gravius quam peccatum angeli. Sed post peccatum angeli, bona naturalia ipsius integra remanserunt, ut dicit Dionysius iv. cap. de divin. Nom. Ergo in homine natura integra permansit, & ita reparatione non indiguit. Præterea. Id quod consequitur humanam naturam, invenitur in omnibus habentibus humanam naturam. Sed non omnes homines erant reparandi, cum

cum multi fuerint prævisi damnati. Ergo naturæ humanæ reparatio non debetur.

3. Præterea. Natura angelica non est minus pretiosa quam natura humana. Sed natura angelica post peccatum reparata non fuit. Ergo nec humana natura reparanda erat.

4. Præterea. Primus homo per peccatum meruit ut ipse, & sua posteritas in æternum à divina visione separaretur. Sed ad justitiæ Dei pertinet ut reddat unicuique secundum sua merita. Ergo hoc reddere debuit, ut in æternum excluderetur humana natura; & humanum genus à divina visione; & sic reparari non debuit humana natura.

Sed contra. Non decet divinam sapientiam ut aliqua creatura suo fine frustretur: quia tunc vane facta esset. Sed finis ad quem facta est humana natura, est ut videat Deum, & fruatur eo. Cum igitur ad hunc finem pervenire non potuisset, nisi reparata fuisset, quia per peccatum primi hominis ab hoc fine deordinata fuit, congruum fuit ut repararetur.

Præterea. Non est decens ut aliqua perfectio universi deesset. Sed de perfectione universi est creatura rationalis beata, composita ex anima & corpore. Ergo congruum fuit ad perfectionem universi quod natura talis, scilicet humana, repararetur ad beatitudinem, à qua per peccatum abducta erat.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod non debuerit per satisfactionem reparari. Per eadem enim res reparatur per quæ constituitur. Sed humana natura instituta fuit solo verbo Dei: quia dixit, & facta sunt. Ergo solo verbo debuit reparari, & mandato; & non per aliquam satisfactionem creaturæ.

2. Præterea. Sicut in opere conditionis maxime manifestatur potentia, ita in opere reparationis maxime manifestatur divina misericordia. Sed majoris misericordiæ est peccatum absque omni pœna satisfactionis dimittere, quam satisfactionem requirere. Ergo absque omni satisfactione debuit humana natura reparari.

3. Præterea. Ejus est pro peccato satisfacere cuius est peccatum facere. Sed humana natura non est corrupta per actum quem natura fecit, sed per actum quem fecit persona. Ergo satisfactio aliqua non debet exigi pro natura, sed solum pro persona.

Sed contra. Culpa ordinatur per pœnam. Sed si peccatum remitteretur absque omni satisfactione, remaneret culpa sine pœna. Ergo remaneret aliquid inordinatum in universo, quod est inconveniens.

Præterea. Satisfactio est medicina peccati. Sed dimittere morbum absque medicina, non est sapientis medici. Ergo non decuit Deum naturam humanam sine satisfactione reparare.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod non fuerit necessarium naturam humanam reparari modo dicto. Solum enim Deus naturam reparare potest. Sed in Deum non cadit necessitas, sicut nec coactio. Ergo non fuit necessarium naturam humanam reparari modo dicto.

2. Præterea. Quanto aliquid est magis necessarium, tanto est minus voluntarium; & quanto est minus voluntarium, tanto est minus gratiarum actione dignum. Sed opus reparationis humanæ est maxime dignum unde gratias Deo agamus. Ergo nullo modo est necessarium.

3. Præterea. Ad misericordiam Dei pertinet ut

peccatum circa condignum patiat, aliquid de pœna peccato debita dimittens. Sed per quam rationem dimittit partem, per eandem potest dimittere totam. Ergo non est necessarium quod per satisfactionem humanam naturam repararetur.

4. Præterea. Eadem ratione dona gratis dantur, & debita gratis remittuntur: unde sicut iudex non potest rem unius alteri dare, ita non potest offensam alteri factam sine pœna dimittere. Princeps autem cuius sunt omnia, potest pœnas relaxare. Sed Deus gratis dat dona hominibus, nec ex hoc sequitur aliqua inordinatio. Ergo & potest pœnas debitas dimittere, præcipue cum pœna ex hoc debeatur, quia per culpam ipse offenditur.

Sed contra. Impossibile est aliquid esse frustra factum à sapientia, & omnipotente, & optimo artifice. Sed si natura humana non repararetur, esset frustra facta. Ergo necesse est eam reparari.

Præterea. Impossibile est aliquid esse inordinatum in universo. Sed si culpæ humanæ naturæ non adhiberetur pœna vel satisfactionis, vel condemnationis, esset aliquid inordinatum in universo. Ergo necessarium est, si à damnatione humana natura reparatur, quod hoc fiat per modum satisfactionis; cum culpa per pœnam ordinetur.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod congruentissimum fuit humanam naturam, ex quo lapsa fuit, reparari. Fuit enim conveniens quantum ad ipsum Deum: quia in hoc manifestatur misericordia Dei, potentia, & sapientia. Misericordia quidem, sive bonitas, quia proprii plasmatis non desepit infirmitatem; potentia vero, inquantum ipse omnium nostrorum defectum sua virtute victis sapientia autem, inquantum nihil frustra fecisse invenitur. Conveniens etiam fuit quantum ad humanam naturam, quia generaliter lapsa erat. Similiter etiam ex perfectione universi, quod totum quodammodo ad salutem hominis ordinatur.

Ad primum ergo dicendum, quod naturale dupliciter dicitur. Uno modo id quod consequitur ex principiis speciei; & hoc non mutatur per peccatum nec in homine, nec in dæmone, sicut nec species. Alio modo dicitur naturale id ad quod natura est ordinata; & quantum ad hoc, naturale per peccatum tollitur, inquantum aufertur beatitudo, ad quam natura ordinata est, & diminuiturabilitas ad ipsam: & sic natura corrupta erat, quia non poterat perducere ad beatitudinem ab aliquo illius naturæ corruptæ, nisi natura reparata esset.

Ad secundum dicendum, quod hoc quod omnes homines non reparantur, non est ex insufficientia medicinæ reparantis; cum sit sufficiens, quantum in se est, ad reparandum omnes qui naturam humanam habent, vel habere possunt: sed ex defectu eorum qui reparationis effectum in seipsis impediunt; sicut etiam carentia visus, qui humanam naturam consequitur, causatur in cæcis natis ex defectu materie.

Ad tertium dicendum, quod natura Angeli non tota corruerat: & iterum Angelus peccans, statim in malo confirmatus fuit, non autem homo: & ideo natura humana reparari debuit, non autem natura angelica. De hoc etiam sunt plura notata supra.

Ad quartum dicendum, quod exclusio à visione Dei potest dici æterna propter duo. Aut quia in eo qui excluditur, non est virtus ad finiendum istam

ex-

exclusionem, neque dispositio ad recipiendum effectum alicujus terminantis; & sic efficitur æterna in obstinatis qui sunt in inferno, unde ipsi numquam reparabuntur. Aut dicitur æterna, quia non est virtus in excluso ad terminandum exclusionem, quamvis sit in eo dispositio ad recipiendum effectum alicujus terminantis: & sic homo per peccatum etiam actuale mortale meretur exclusionem æternam, quamdiu est in vita ista; sed quando transit à vita ista, si sine gratia transit, efficitur æterna secundum primum modum.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod congruam etiam fuit quod natura humana per satisfactionem repararetur. Primo ex parte Dei, quia in hoc divina justitia manifestatur, quod culpa per penam diluitur. Secundo ex parte hominis, qui satisfaciens, perfectius integratur: non enim tantæ gloriæ esset post peccatum, quantæ erat in statu innocentie, si non plenarie satisfecisset: quia magis est homini gloriosum ut peccatum commissum satisfaciendo plenarie expurgeret, quam si sine satisfactione dimitteretur; sicut etiam magis homini gloriosum est quod vitam æternam ex meritis habet, quam si sine meritis ad eam perveniret: quia quod quis meretur, quodammodo ex se habet, in quantum illud meruit. Similiter satisfactio facit ut satisfaciens sit quodammodo causa suæ purgationis. Tertio etiam ex parte universi, ut scilicet culpa per penam satisfactionis ordinetur; & sic nihil inordinatum in universo remaneat.

Ad primum igitur dicendum, quod esse rei præcedit operari ipsius: & ideo non potest esse quod aliquis per suam operationem in esse constituatur, nec quod sit aliquo modo causa sui ipsius; sed sicut homo est causa suæ corruptionis peccando, ita & decens est ut sit quodammodo causa suæ purgationis satisfaciendo.

Ad secundum dicendum, quod in hoc quod Deus per satisfactionem hominem reparari voluit, maxime manifestatur ejus misericordia: quia non tantum culpam ab eo voluit remove, sed etiam ad pristinam dignitatem humanam naturam integraliter reducere: quæ quidem dignitas perpetuo in natura manet, sed pena ad modicum transit: unde magis manifestatur misericordia in perducendo ad æternam dignitatem, quam in dimittendo temporalem culpam.

Ad tertium dicendum, quod naturæ, prout consideratur in nuda contemplatione, non est agere; sed agere est personæ subsistentis in natura. Sicut igitur peccatum naturæ inductum est ex actione personæ peccantis, ita oportet quod actus personæ satisfaciens, pro natura satisfaciatur.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod reparatio humanæ naturæ à Deo facta est: unde potest dupliciter considerari, scilicet ex parte Dei, & ex parte ipsius naturæ reparandæ. Ex parte autem Dei potest attendi triplex necessitas. Una est necessitas coactionis: & hæc respectu nullius potest Deo attribui, quia non potest in eo aliquid violentum esse, neque extra naturam, cum sit immutabilis, ut dicit Philosophus V. Metaph. (text. vi.) Alia necessitas est absoluta; & hæc quidem cadit in Deo respectu illo-

rum quæ in ipso sunt, quæ scilicet naturam suam consequuntur, quia impossibile est ea aliter se habere, sicut necessarium est Deum esse, vel esse bonum, & alia hujusmodi; sed hæc necessitas non est Dei respectu alicujus effectus: quia non agit ex necessitate naturæ, sed ex libertate voluntatis. Tertia necessitas est ex suppositione; non quidem finis, quia non est dubium quin Deus ad aliquem finem posset indacere multis aliis viis etiam quam illis quæ modo determinatæ sunt ad finem aliquem; sed ex suppositione alicujus quod est in ipso, scilicet præscientiæ, vel voluntatis, quæ mutari non possunt: secundum quem modum dicitur, quod necessarium est prædestinatum salvari: & hæc dicitur necessitas immutabilitatis à quibusdam; & per hunc modum necessarium fuit ex parte Dei humanam naturam reparari, quia ipse præviderat, & ordinaverat reparandam. Sed hæc necessitas, ut dictum est, est necessitas conditionis, non absoluta, sive consequentiæ, non consequentis. Et similiter ex parte hominis potest considerari triplex necessitas. Una necessitas absoluta, quæ est respectu eorum quæ naturaliter homini insunt, sicut hominem necessarium est esse risibilem, & alia hujusmodi; & sic non est necessarium humanam naturam reparari, quia reparatio non sequitur ex principiis naturalibus. Alia est necessitas coactionis; & hæc quidem est respectu eorum quæ homo majori virtute coactus facit, & involuntarius simpliciter, vel secundum quid: & talis necessitas non fuit in natura humana respectu reparationis, quia Deus ad virtutem non cogit. Tertia vero necessitas est ex suppositione finis, sicut necessarium est homini habere navem, si debet ire ultra mare; & hac necessitate necessarium fuit humanam naturam reparari, si scilicet ad visionem Dei admitti debuit.

Ad primum ergo dicendum, quod non omnis necessitas est coactionis, ut patet ex dictis, & ideo in processu est fallacia consequentis.

Ad secundum dicendum, quod necessitas quæ est ex suppositione voluntatis, immutabiliter aliquid volentis, non minuit rationem voluntarii; sed auget tanto magis, quanto ponitur firmiter inherens volito, ut moveri non possit.

Ad tertium dicendum, quod quantum est de potentia Dei, Deus posset peccatum absque omni pena dimittere, nec injustus esset, si hoc faceret; sed quantum est ex parte illius qui peccavit, secundum ordinem quem nunc Deus imposuit rebus, non potest peccatum congrue sine pena dimitti. Nec sequitur, si congrue pars penæ dimittitur, quod etiam congrue tota dimittatur propter duo. Primo quia effectus habet aliquid & ab agente, & à recipiente: unde sicut in collatione divinarum donorum, donum ex parte dantis elevat recipientem supra statum suum, ex parte autem recipientis est infra modum quo Deus influit; ita in remissione peccatorum oportet quod sit aliquid ex parte misericordiæ remittentis, ut aliquid de pena debita dimittatur, & aliquid ex parte recipientis, ut scilicet in aliquo puniatur. Secundo quia remissio penæ quæ fit aliis hominibus, præcipue penæ satisfactoriæ, fundatur supra virtutem satisfactoriam Christi, quæ superabundavit ad amovendas omnes penas quantum in se fuit: unde oportet quod particulata satisfactio fundetur supra satisfactionem Christi condignam, sicut imperfectum in quolibet genere oritur ex perfecto.

Ad quartum dicendum, quod in eo cui Deus sua dona gratis, non est aliquid quod donis illis repug-

pugnet, faciens collationem donorum indecentem; sed in eo qui peccavit, est aliquod quod repugnat impunitati: & ideo ex parte creaturæ non est simile.

ARTICULUS II.

Utrum aliqua pura creatura potuerit satisfacere pro humana natura.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quod aliqua pura creatura satisfacere poterat pro humana natura. Sicut enim pro peccato debetur satisfactio, ita pro beneficio debetur gratiarum actio. Sed sufficit Deo gratiarum actio quantum homo potest sibi reddere, etiam si non sit suis beneficiis æqualis: quia, ut dicit Philosophus VIII. Ethic. cap. vi. secundum potentiam famulans homo diis, & patribus, videtur justus esse, quamvis ad æqualia non possit. Ergo videtur quod similiter sit sufficiens satisfactio quam homo potest reddere ad expiandum peccatum.

2. Præterea. Bonum est potentius ad agendum quam malum: quia malum agit virtute boni, ut dicit Dionysius IV. cap. de div. Nom. Sed una pura creatura potuit per actum malum totam humanam naturam inficere. Ergo multo fortius potest per unum bonum actum pro tota humana natura satisfacere pura creatura.

3. Præterea. Magnæ crudelitatis videtur esse in domino, vel iudice, exigere ab aliquo plus quam possit. Sed à Deo longe est omnis crudelitas. Ergo non exigit ab aliquo plus quam possit. Ergo satisfactionem quam Deus ab homine requirebat, purus homo facere poterat.

4. Præterea. Natura non reparatur nisi in individuis, ut supra dictum est. Sed unus homo est ita bonus sicut humana natura quæ est in ipso. Ergo unus homo satisfacere poterat pro natura humana quæ est in ipso, & omnes pro humana natura in omnibus individuis existente.

5. Præterea. Natura angelica est supra humanam. Sed quod melius est, potest accipi pro recompensatione minus boni. Ergo Angelus poterat pro humana natura satisfacere.

Sed contra. Ille solus reparare potuit qui potuit condere. Sed solus Deus humanam naturam condere potuit. Ergo ipse solus potuit reparare. Ergo ad hoc quod naturam aliquis satisfaciendo repararet, oportuit quod esset Deus.

Præterea. Homo in instanti suæ conditionis tantæ erat dignitatis quod nulli creaturæ debitor erat ratione suæ beatitudinis. Sed est debitor, & obnoxius ratione suæ beatitudinis ei qui ipsum ad beatitudinem reparavit. Ergo si per aliquam puram creaturam facta esset reparatio, non esset homo redditus pristinæ dignitati.

Præterea. Nullus pro alio reddere potest quod pro se ipso debet. Sed quælibet creatura totum quod est, Deo debet. Ergo nulla pura creatura potest pro alia sufficienter satisfacere.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, oportebat quod pro peccato humanæ naturæ fieret condigna satisfactio: tum quia aliter homo non restitueretur pristinæ dignitati: tum quia est conveniens esse unum primum in genere satisfactionis perfectum, supra quod omnes aliæ imperfectæ satisfactiones fundentur. Ad hoc autem quod satisfactio

esset condigna, oportebat quod haberet virtutem infinitam: quia peccatum pro quo fiebat satisfactio, infinitatem quamdam habebat ex tribus. Primo ex infinitate divinæ majestatis, in quantum offensam fuerat per contemptum inobedienciæ: quanto enim major est in quem peccatur, tanto est gravior culpa. Secundo ex bono quod per peccatum auferebatur, quod est infinitum, id est ipse Deus, cujus participatione fiunt homines beati. Tertio ex ipsa natura quæ corrupta erat; quæ quidem infinitatem quamdam habet, in quantum in ea possunt supposita in infinitum multiplicari. Actio autem puræ creaturæ non potest habere infinitam efficaciam: & ideo nulla pura creatura poterat sufficienter satisfactionem facere.

Ad primum ergo dicendum, quod impossibile est ut homo ad hoc perducatur ut semper Deo debitor non sit gratiarum actionis, quasi ab eo habens totum quod est: ideo non exigitur in gratiarum actione ut sit æquivalens donis perceptis. Sed possibile est hominem esse in tanta dignitate, quanta fuit in statu innocentie: & ideo ad perfectam reparationem, per quam totum reparatur quod reparari potest, exigitur quod satisfactio sit æquivalens culpæ.

Ad secundum dicendum, quod comparando bonum, & malum ad effectum ejus proportionabiliter respondentem, bonum potentius est quam malum: quia bonum agit virtute sua, malum autem non nisi per virtutem boni. Sed tamen homo potest facilius in actum malum quam in actum perfecte bonum: quia plura requiruntur ad bonum quam ad malum, quod ex uno singulari defectu contingit. Et ideo prius homo potuit in actum malum, qui erat proportionatus ad corrumpendum totam humanam naturam; non autem potuit in actum bonum ita perfecte quod esset proportionatus ad reparationem.

Ad tertium dicendum, quod esset crudelitas in domino exigere plus quam possit, nisi cum hoc etiam servo detur unde solvere possit quod exigitur: unde in hoc maxime ejus misericordia commendatur quod ab homine perfectam satisfactionem exigit, ut perfecte reparetur: & quia hoc per se non poterat, ei Filium suum, qui posset, dedit.

Ad quartum dicendum, quod quamvis natura non sit corrupta, nec reparatione indigens, nisi secundum quod est in persona; tamen aliqua corruptio debetur naturæ, non secundum quod est determinata in hac persona, sed secundum hoc quod est in omnibus illis qui per vitiam originem ab Adam humanam naturam acceperunt: unde pro ista communi corruptione non potest unus solus satisfacere, nec etiam simul omnes: quia natura excedit etiam illos omnes qui naturam humanam habent, cum ad plures se extendere possit.

Ad quintum dicendum, quod Angelus quamvis sit homine superior quantum ad naturam, non tamen quantum ad gloriam, in qua æquales Angelis erimus: & ideo Angelus ad gloriam non potest humanam naturam reparare: & etiam, cum sit creatura, quidquid potest, Deo debet.

ARTICULUS III.

Utrum debuerit fieri satisfactio per passionem Christi.

III. P. quæst. XLVIII. art. 2.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod satisfactio non debuit fieri per passionem Christi. Minus enim peccatum non expiatur per majus,